

Tempus III

ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Досвід та знання Франції,
Чеської республіки, України

Результат співробітництва між Україною – Францією – Чеською республікою

- Загальні рамки : програма Темпус 3 під координуванням **Катрін Констан**
« Концепція сталого розвитку в підготовці фахівців для сільського господарства »
- За участі 4 університетів:
  - Білоцерківського національного аграрного (БНАУ) і його ректора **Анатолія Степановича Даниленка**
  - Кіровоградського національно технічного університету (КНТУ) і його ректора **Михайла Івановича Черновола**
  - Чеського університету наук про життя, Прага (CZU) і його ректора **Яна Рона**
  - Національного інституту вищої агрономічної, екологічної освіти та харчових технологій, Діжон (AgroSup Dijon) і його директора **Жерара Бушо**
- Було задіяно 5 дисциплін та група викладачів цих навчальних закладів:
  - Соціологія : **М. Лоштяк (CZU) і Я.Сансебе (AgroSup Dijon);**
  - Економіка : **Ж-П. Буанон і Б.Різу (AgroSup Dijon); О.М. Варченко і О.В. Шубравська (БНАУ)**
  - Агрономія : **Л.А. Козак (БНАУ), Я.Кшен (CZU), Л. Тьєбо і Ж. Труш (AgroSup)**
  - Екологія : **Т.М. Димань (БНАУ), І. Ланда (CZU), Б.Ніколардо (AgroSup)**
  - Сільськогосподарське машинобудування: **Д. Герак, Ж.Крупічка (CZU), Ж-П. Лем"єр (AgroSup), В.М.Сало, П.Г.Лузан (КНТУ)**

Особлива подяка:

- **Любові Василівні Молдаван**, зовнішньому експерту проекту, Інститут економіки і прогнозування Національної академії наук України
- **Людмилі Олександрівні Степурі**, адміністратору проекту Темпус в Україні і перекладачеві
- **Жану-Жаку Ерве**, раднику при Міністерстві аграрної політики України, Посольство Франції в Україні
- **Василю Яковичу Воробейчику**, начальнику відділу міжнародних зв'язків КНТУ
- **Павелу Ковару**, проректору з міжнародних зв'язків Чеського університету наук про життя
- **Яроміру Немцу**, співробітнику відділу міжнародних зв'язків Чеського університету наук про життя

Цілі підручника

- Виховання загальної культури розуміння сталого розвитку
  - Міждисциплінарний і міжнародний підхід
- Отримання базових знань щодо сталого розвитку в кожній дисципліні
  - Теоретичний і практичний підходи
- Виховання вміння робити правильну оцінку і критичного мислення
  - Ілюстрації та запрошення до дебатів

Публіка, для котрої призначений підручник?

- **Студенти** з університетів - партнерів проекту та інших аграрних навчальних закладів України
- **Викладачі та науковці**, котрі цікавляться питаннями сталого розвитку
- **Сільськогосподарські виробники та всі, хто пов'язаний з сільськими територіями**
  - Фахівці
  - Асоціації
  - Професійні організації

Основи сталого розвитку аграрного сектора (Досвід та знання Франції, Чеської республіки, України)

Загальне координування : Я. Сансебе (Франція)

Перевірка та фінальна вичитка : Л.В.Молдаван (Україна)

Координування з українського боку : Т.М.Димань (Україна)

Координування з Чеського боку : М.Поштяк (Чеська республіка)

Переклад : Л.О.Степура (Україна)

1-ша частина – Вступ до сталого розвитку : історія, принципи та підходи

Глава 1 – Історія, дійові особи та принципи сталого розвитку – Я.Сансебе (Фр)

Глава 2 – Сталий розвиток, інший підхід до розвитку – Ж-П.Буанон (Фр), Б.Різу (Фр), Я.Сансебе (Фр)

Глава 3 – Сталий розвиток українського сільського господарства – О.М.Варченко (Укр), О.В.Шубравська (Укр)

2-га частина – Міждисциплінарний підхід до сталого розвитку сільських територій

Глава 1- Соціальні науки – Ж-П. Буанон (Фр), М.Поштяк (ЧР), О.М.Варченко (Укр), О.В.Шубравська (Укр),

Глава 2 – Агрономія – Л.А.Козак (Укр), Я.Вашак (ЧР), Л.Тьєбо (Фр), Ж.Труш (Фр)

Глава 3- Екологія - Т.М. Димань (Укр), І.Ланда (ЧР), Б.Ніколардо (Фр)

Глава 4 –Сільськогосподарське машинобудування –Д. Герак, Ж. Крупічка (ЧР), Ж.П.Лем"єр (Фр), В.М.Сало (Укр), П.Г.Лузан (Укр) .

1-ша частина – Вступ до сталого розвитку : історія, принципи, підходи

Глава 1- Історія, дійові особи та чинники сталого розвитку

- **11- Історія сталого розвитку**

- 111- Коли прогрес означав бережне ставлення до природи

- 112- Вихід на перше місце проблем довкілля, з одного боку та раптова поява під-розвитку, з іншого : 1945-1970

- 113- Десятиліття екологічного розвитку : 1970-1980

- 114 – Глобалізація та сталий розвиток

- **12- Принципи та підходи сталого розвитку**

- 121- Принцип життєздатності

- 122- Принцип придатності до життя

- 123- Принцип справедливості

1-ша частина – Вступ до сталого розвитку : історія, принципи, підходи

Глава 2 : Сталий розвиток : інший підхід сталого розвитку

- **21- Підприємство і сталий розвиток**
  - 211 – Логіка функціонування підприємства
  - 212 - Сталий розвиток, політична відповідь еволюції на контекст глобалізації економіки
  - 213 - Чому підприємства стверджують, що інтегрують сталий розвиток в свою стратегію ?
  - 214 - Різні підприємницькі стратегії, що інтегрують сталий розвиток
  - 215 - Протиріччя, котрі виникають при орієнтації підприємства на сталий розвиток
- **22 – Партиципативний підхід сталого розвитку**
- **23 – Індикатори сталого розвитку**
  - 231 - Економіка і сталий розвиток
  - 232 - Характеристики індикаторів сталого розвитку
  - 233 - Різні макро-економічні індикатори сталого розвитку
  - 234 - Застосування їх в Європі та Франції
  - 235 - Застосування індикаторів сталого розвитку в аграрному секторі
  - 236 - Застосування індикаторів сталого розвитку на рівні господарства

1-ша частина – Вступ до сталого розвитку : історія, принципи, підходи

Глава 3 : Сталий розвиток сільського господарства України

- **31- Проблеми та пріоритети сталого розвитку України**
- **32 – Регіональний аспект сталого розвитку в Україні**
  - 321 - Поняття регіональної сталості соціально-економічних систем
  - 322 - Чинники та індикатори економічної сталості агро виробництва на регіональному рівні
  - 323 - Зональна спеціалізація як чинник забезпечення сталого розвитку агросфери
- **33- Завдання сталого розвитку для сільського господарства України**
  - 331 - Значні тенденції: інтеграція сільського господарства України в міжнародні агропромислові відносини
  - 332 - Стратегія сталого розвитку в сільськогосподарському секторі України
  - 333 - Нові тенденції: альтернативне сільськогосподарське виробництво

2-га частина : Міждисциплінарний підхід сталого розвитку

Глава 1 – Соціальні науки

I -Теоретичний підхід сталого розвитку в соціальних науках

- 11 - Стандартний теоретичний підхід
- 12 - Економічно-екологічний підхід
- 13 - Системний підхід
- 14 - Інституціоналістський підхід

II – Засоби та методи

- 21 - Індикатори та методи в стандартному підході
- 22 - Індикатори та методи в економічно-екологічному підході
- 23 - Засоби та методи в системному підході
- 24 - Засоби та методи в інституціоналістському підході

III- Приклади-ілюстрації

- 31 - Український приклад
- 32 - Французький приклад
- 33 - Чеський приклад – Традиція Білих Карпат

2-га частина : Міждисциплінарний підхід сталого розвитку

Глава 2 – Агрономія

- **I – Теоретичні підходи сталого розвитку з дисциплінарної точки зору**
- 1.1 - Контекст
- 1.2 Сталий розвиток та спосіб виробництва
- 1.3 Мета та принципи сталого розвитку України в агрономії

- **II- Засоби та методи вивчення сталого розвитку**
- 2.1 - Менеджмент систем культур на рівні поля
- 211 - Сталий розвиток рослинництва, як складової частини сільськогосподарського виробництва
- 212 - Землеробство в концепції сталого розвитку сільського господарства
- 213 - Кодекс правильної сільськогосподарської практики та його роль у забезпеченні сталого агро господарювання
- 214 Сталий розвиток у ґрунтознавстві
- 215 Складові концепції сталого розвитку в захисті рослин
- 216 Селекція, як важливий фактор стабілізації розвитку сільського господарства

- **2.2 - Приклади механізмів прийняття рішень та менеджменту культу**
- **2.3 - Концепція та оцінка систем рослинництва**

- **III – Ілюстрація конкретного випадку**
- 3.1 Приклад сільськогосподарського ліцею м.Роан
- 3.2 Системи полікультур в тваринництві та менеджмент луків
- 3.3 Органічне землеробство у господарствах України

- **IV – Вправи, теми для роздумів, запрошення до дискусії**
- Приклади навчальних ділянок (менеджмент ділянки: підготовка ґрунту, насадження, обробка, фітосанітарний захист, збір урожаю) та практичних робіт на них.

2-га частина : Міждисциплінарний підхід сталого розвитку

I – Теоретичний підхід сталого розвитку

- 1.1 Контекст
- 1.2 Екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення
  - 121. Збалансований розвиток, інтелектуальні технології, людський капітал
  - 122- Екологія ґрунтів в контексті збалансованого розвитку України
  - 123- Основні заходи щодо захисту ґрунтів
  - 124 - чотири важливих завдання: утилізація відходів, розв’язання проблеми водозабезпечення, забруднення атмосферного повітря та подолання цієї проблеми, збереження біорізноманіття в агро-екосистемах України, проблема зміни клімату

II – Засоби та методи впровадження політики сталого розвитку

2.1 Менеджмент територій та господарств

- 211 - Заходи щодо підтримки біорізноманіття: бар'єри, полоси трави, природні зони екологічного захисту фауни та флори, і т.д.
- 212 - Зв'язок: середовище x діяльність x вплив : застосування ГІС

2.2 Приклади засобів оцінки та індикатори

- 221 - Індикатори впливу на середовище : вода, повітря, ґрунт
- 222 - Вуглецевий баланс, енергетичний баланс, і т.д.
- 223 - Педагогічний фільм про воду: сценарії для можливої адаптації на українську мову

III – Ілюстрації конкретних випадків

- 31 - Екологічна оцінка в масштабі території, впливів сільського господарства (на прикладі навчальних господарств)
- 32 - Конкретний випадок з чеського досвіду
- 33 - Конкретний випадок з українського досвіду

IV – Вправи, теми для роздумів, запрошення до дискусії

- Практична робота: очисна станція та план розподілу добрив, агрономічна оцінка загального мулу та компостованого

Глава 4 – Сільськогосподарське машинобудування

I. Теоретичний підхід сталого розвитку у викладанні дисциплін пов'язаних з агро-обладнанням для сільського господарства та навколишнього середовищ

- 11 - Розвиток концепції наук про агро-обладнання.
- 12 - Особливий випадок використання механічного обладнання: Добра практика використання
- 13 - Приміщення для тварин і сталий розвиток.
- 14 - Менеджмент і утилізація тваринних відходів

II. Нові засоби та методи щодо забезпечення сталого розвитку

- 21 - Точне землеробство
- 22 – Екологічна концепція обладнання
- 23 - Вплив вуглецю

III. Забезпечення сталого розвитку в галузі агро-обладнання в Україні

- 31 - Технічний аспект сталого розвитку сільського господарства (на прикладі удосконалення процесів обробітку ґрунту)
- 32 - Сталий розвиток і ситуація в галузі іригації в Україні
- 321 - Загальний стан меліорації земель в Україні
- 322 - Аналіз зрошування земель в Кіровоградській області
- 323 - Аналіз найбільш поширених способів зрошування
- 324 - Аналіз соціальних, економічних, екологічних складових процесу зрошування. Позитиви і негативи.
- 325 - Висновки і пропозиції щодо меліорації ґрунтів

IV. Запрошення до дебатів: Виробництво енергії сільськогосподарського походження і сталий розвиток

- 41 - Історія біопалива та структура його виробництва в ЄС, США та інших розвинутих країнах
- 42 - Стратегія ЄС щодо пошуків нових ресурсів забезпечення біопаливом з врахуванням принципів сталого розвитку
- 43 - Ситуація в країнах, що розвиваються щодо продажу та виробництва біопалива
- 44 - Нові види сировини для виробництва біопалива
- 45 - Деякі роздуми на тему сталого розвитку